

FIRST LANGUAGE THAI

Paper 2 Reading and Directed Writing

0518/02

May/June 2016

2 hours 15 minutes

Additional Materials: Answer Booklet/Paper

READ THESE INSTRUCTIONS FIRST

If you have been given an Answer Booklet, follow the instructions on the front cover of the Booklet.
Write your Centre number, candidate number and name on all the work you hand in.
Write in dark blue or black pen.
Do not use staples, paper clips, glue or correction fluid.
DO NOT WRITE IN ANY BARCODES.

Answer **all** questions.
Dictionaries are **not** permitted.

At the end of the examination, fasten all your work securely together.
The number of marks is given in brackets [] at the end of each question or part question.

คำสั่ง สำหรับผู้เข้าสอบ

เขียนชื่อและเลขประจำตัวสำหรับผู้เข้าสอบ พร้อมทั้งหมายเลขประจำหน่วยสอบ
ลงในช่องว่างที่ให้ไว้ในสมุดเขียนคำตอบหรือกระดาษคำตอบทุกแผ่น
เขียนด้วยหมึกสีน้ำเงิน หรือหมึกดำ
ห้ามใช้ที่เย็บกระดาษ ที่หนีบกระดาษ กาว หรือ น้ำยาลบคำผิด
ห้ามเขียนบนบาร์โค้ด

ต้องทำทุกข้อ ไม่มีให้เลือก

ห้ามใช้พจนานุกรม

หากนักเรียนใช้กระดาษตอบมากกว่าหนึ่งแผ่น ต้องผูกกระดาษทุกแผ่นเข้าด้วยกัน
คะแนนสำหรับข้อสอบแต่ละข้ออยู่ในวงเล็บ ทำข้อสอบนั้น ๆ

This document consists of 6 printed pages and 2 blank pages.

ข้อสอบตอนที่ 1

บทความที่ 1

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism)

ปัจจุบันการท่องเที่ยวถือเป็นอุตสาหกรรมบริการที่ทำรายได้ให้แก่ประเทศต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก รวมทั้งประเทศไทยด้วย ได้มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งวิธีการจัดการการท่องเที่ยวให้ขยายตัวมากขึ้นตามลำดับ

ถึงแม้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจะให้ผลดีทางด้านเศรษฐกิจ แต่ก็ก่อให้เกิดผลกระทบในทางลบได้มากหากไม่ระมัดระวัง ผลกระทบในทางลบที่สำคัญมากคือก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว และก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ชุมชนในท้องถิ่นที่มีแหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่ ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวเกิดจากสาเหตุหลายประการ เช่น นักท่องเที่ยวไม่ช่วยกันระมัดระวังรักษาสิ่งแวดล้อม มีการทิ้งขยะเกลื่อนกลาดไม่เป็นที่เป็นทาง เดี๋ยวหรือทำลายพืชพรรณไม้ ขีดเขียนตามผนังถ้ำหรือโขดหินให้เกิดความสกปรก ทำลายปะการัง ได้นำ โรงแรมปล่อยน้ำเสียลงในแหล่งน้ำ รวมทั้งมีการปลูกสร้างอาคารที่ไม่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม อาคารสกปรกรกรุงรัง หรือการรบกวนที่สาธารณะ ความเดือดร้อนที่ชุมชนในท้องถิ่นอาจได้รับการท่องเที่ยว ได้แก่ ความไม่สะดวกต่าง ๆ อันเนื่องมาจากนักท่องเที่ยวเดินทางมาเป็นจำนวนมาก เช่น ปัญหาการจราจรติดขัด ปัญหาเสียงรบกวน และปัญหาค่าครองชีพในท้องถิ่นสูงขึ้น

ดังนั้น จึงได้มีแนวคิดที่จะพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้มีผลกระทบในทางลบน้อยที่สุด โดยให้นักท่องเที่ยวตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม และช่วยกันอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวให้คงสภาพที่ดีต่อไปนาน ๆ ในขณะเดียวกันก็ให้ชุมชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวร่วมกับหน่วยงานทั้งของรัฐและของเอกชน เพื่อจะได้ดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตนอย่างเต็มที่ พร้อมทั้งได้รับผลประโยชน์ตอบแทนจากการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ ด้วย แนวคิดนี้เป็นที่มาของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งได้เริ่มแพร่หลายไปในประเทศต่าง ๆ นับตั้งแต่ พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา และองค์การสหประชาชาติได้ประกาศให้ พ.ศ. 2545 เป็นปีสากลแห่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

หลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศคือ ต้องเป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และต้องเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนหมายถึงการท่องเที่ยวที่มีผลต่อเนื่องไปในระยะเวลายาวนาน มีจุดเน้นที่สำคัญคือ จะต้องดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยวให้ใช้ประโยชน์ได้ต่อไปชั่วลูกชั่วหลาน มิใช่เพียงเพื่อคนในรุ่นปัจจุบันเท่านั้น และต้องให้มีการร่วมมือกันทุกระดับ ทั้งในระดับประเทศ ระดับภาค และระดับท้องถิ่น ในการวางแผนการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องให้ชุมชนในท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์ตอบแทนจากทรัพยากรการท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตนอย่างเป็นธรรมด้วย ส่วนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หมายถึงการท่องเที่ยวที่มีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป โดยการกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวช่วยกันรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม และตระหนักในคุณค่าของมรดกทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นร่วมกับชุมชนในท้องถิ่น

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสามารถทำได้หลายรูปแบบในพื้นที่ธรรมชาติที่มีระบบนิเวศต่าง ๆ กัน เช่น กิจกรรมการเดินป่า ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับธรรมชาติอย่างใกล้ชิด กิจกรรมศึกษาธรรมชาติเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวที่ได้สนับสนุนให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ความเพลิดเพลินเกี่ยวกับธรรมชาติในเรื่องต่าง ๆ กิจกรรมล่องเรือศึกษาธรรมชาติซึ่งเป็นกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสและเรียนรู้ธรรมชาติ จำเป็นจะต้องมีมัคคุเทศก์ในการให้ความรู้ความเพลิดเพลิน ผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวจะต้องระมัดระวัง และช่วยกันดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยว ส่วนเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบจะต้องควบคุมการท่องเที่ยวไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่นเพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

<http://masterplan.andamanecotourism.com>

ข้อสอบตอนที่ 1

บทความที่ 2

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยแร่

การท่องเที่ยวห้วยแร่ อยู่ในลักษณะที่เป็นชีวิตในชนบท อยู่ในสวนผลไม้และตามริมคลอง นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงความเป็นธรรมชาติ แหล่งที่อยู่ของสัตว์ มีความหลากหลายทางชีวภาพ มีคลองที่มีน้ำใสสะอาดมองเห็นปลาหลากหลายชนิด พร้อมทั้งชม “ป่าจาก” ทัศนียภาพ “ต้นจาก” ที่มีขนาดใหญ่เท่าต้นมะพร้าวเรียงรายขนานกับลำคลองห้วยแร่ และลิ้มรสผลไม้ประจำท้องถิ่นในสวนผลไม้พันธุ์พื้นเมืองเคียงธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมที่เป็นไปตามธรรมชาติอย่างสมบูรณ์แบบ การเดินทางไปแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ส่วนใหญ่ใช้เรือเป็นพาหนะ เนื่องจากชาวชุมชนห้วยแร่มีวิถีชีวิตติดกับคลองซึ่งเป็นแหล่งทำมาหากินที่สำคัญแหล่งหนึ่งต่อจากการทำสวนผลไม้ ชาวบ้านที่นี่แทบทุกคนมีอาชีพทำสวน มีทั้งการทำสวนยางพารา สวนเงาะ ไร่สับปะรด ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นประเภท ไร่สวนผสม

การท่องเที่ยวทางเรือ กำหนดเส้นทางจากท่าเรือหน้าวัดคลองขุด ซึ่งทางวัดคลองขุดนั้นถือเป็นวัดที่เก่าแก่มาก สร้างเป็นวัดที่สองของจังหวัดตราด มีอายุราว 200 ปี ภายในวัดมีข้าวของเครื่องใช้สมัยโบราณให้ชมกัน ส่วนการล่องเรือตามลำคลองห้วยแร่ นักท่องเที่ยวจะได้เพลิดเพลินกับการล่องเรือชมทัศนียภาพสองฝั่งคลองห้วยแร่ และชมแก่งหิน ไซดหินต่าง ๆ มากมาย โดยมีประวัติเล่าต่อกันมาว่าในสมัยก่อนนั้น เมื่อถึงฤดูน้ำลด มีชาวบ้านเห็นไซดหินรูปอู่น้ำ จึงเป็นที่มาของชื่อคลองห้วยแร่ในปัจจุบัน

การล่องแก่งตามคลองห้วยแร่ สำหรับนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบการผจญภัย ต้องไม่พลาดการล่องแก่งกับลำคลองห้วยแร่ ด้วยรูปแบบการล่องแก่งที่แตกต่างด้วยเรือหางเครื่องของชาวบ้านที่พร้อมจะพานักท่องเที่ยวล่องชมทัศนียภาพท่องเที่ยวที่สวยงาม

สวนผลไม้ตามฤดูกาลเป็นผลไม้พันธุ์พื้นเมืองของชาวห้วยแร่ ได้แก่ เงาะ มังคุด ลองกอง ทุเรียน และระกำพื้นเมือง นักท่องเที่ยวสามารถเดินชมสวน และเก็บผลไม้รับประทานจากต้นได้ทันที อร่อยและปลอดภัยไร้สารพิษ และสัมผัสถึงรสชาติที่ไม่เหมือนใคร

การตกกุ้งหลวงยามค่ำคืนเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่ไม่ควรพลาด ในแบบที่ไม่เคยสัมผัสมาก่อน หยิบคันเบ็ดนั่งริมคลองหรือนั่งเรือ หากที่สงบตกกุ้งหลวง ก็ได้บรรยากาศธรรมชาติแบบที่หาไม่ได้ในเมือง

นักท่องเที่ยวยังได้มีโอกาสเรียนรู้การทำ “ขนมจาก” ซึ่งเป็นขนมพื้นบ้านที่นอกจากจะซื้อเป็นของฝากกลับบ้านแล้ว หากนักท่องเที่ยวสามารถนำฝีมือการทำของตนเองนำไปฝากจะยิ่งสร้างความพิเศษมากขึ้น นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวยังได้มีโอกาสได้เรียนรู้วิธีการทำ “หมวกใบจาก” ใบจากเป็นวัตถุดิบที่สามารถหาได้ทั่วไปในห้วยแร่ พร้อมกันนี้นักท่องเที่ยวยังสามารถหาซื้อและเรียนรู้วิธีการทำสมุนไพรพื้นบ้านได้อีกด้วย

การพักโฮมสเตย์กับชาวบ้าน เป็นรูปแบบการพักผ่อนที่กำลังได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก เพราะการพักผ่อนแบบนี้จะได้สัมผัส

ความเป็นธรรมชาติอย่างเต็มที่ นอกจากจะได้ทำการท่องเที่ยวในสถานที่ต่าง ๆ แล้ว การได้พักผ่อนในบ้านร่วมกับชาวบ้านในท้องถิ่นทำให้ได้เรียนรู้ความเป็นอยู่ของชาวบ้าน และเรียนรู้ระบบนิเวศของตำบลห้วยแร่ ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศสมบูรณ์ โดยมีชาวบ้านเป็นผู้มีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวครั้งนี้ด้วย

<http://www.trat.go.th/tat>

ตอบคำถามเป็นภาษาไทย

ข้อสอบตอนที่ 1

ข้อ 1

ให้นักเรียนสรุปใจความจากบทความทั้งสองบทความเข้าด้วยกัน โดยให้มีเนื้อหาครอบคลุมใน 3 ประเด็น คือ

- ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- สาเหตุที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย
- ตัวอย่างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

หมายเหตุ

- ใช้ข้อมูลจากบทความทั้งสองบทความเข้าด้วยกัน
- ห้ามเขียนเรียงความ
- ห้ามสอดแทรกความคิดเห็นของนักเรียนลงไปในงานนี้
- ใช้ถ้อยคำหรือสำนวนของตัวเองให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เนื้อหาที่ยกมาจากบทความต้องนำมาเรียบเรียงเป็นคำพูดของนักเรียนเอง
- เรียงลำดับประเด็นตามที่เห็นสมควร
- สรุปประมาณครึ่งหน้า ถึง หนึ่งหน้า โดยไม่เว้นบรรทัด ขึ้นอยู่กับขนาดลายมือ

[20]

ข้อ 2

สมมติว่านักเรียนได้มีโอกาสเข้าร่วม “โครงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตำบลห้วยแร้ง” ให้นักเรียนเขียนแนะนำความคิดเรื่อง “วัยรุ่นกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์” ในวารสารของโรงเรียน

- ใช้ข้อมูลจากบทความทั้งสองบทความ
- เรียบเรียงด้วยสำนวนภาษาและถ้อยคำของตัวเอง
- เขียนให้น่าประทับใจ ชัดเจน ให้ผู้อ่านรู้สึกได้
- เขียนให้ได้ความยาวโดยไม่เว้นบรรทัด ประมาณหนึ่งหน้า ขึ้นอยู่กับขนาดลายมือ

[20]

BLANK PAGE

ข้อสอบตอนที่ 2

พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น โกมลผ้าโบราณ ถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติสืบต่อมาว่า เมื่อวันเสาร์ที่ ๒ ของเดือนมกราคมมาเยือน ผู้ใหญ่จะต้องพาเด็ก ๆ ไปท่องเที่ยว เด็กที่โตหน่อยก็อาจขอพ่อแม่ไปเที่ยวเองกับเพื่อน ๆ แม้หลายสถานที่ที่จะจัดงานรื่นเริงให้เด็กเล็กเด็กโตเข้าชมฟรี แต่จะมีสักที่หนึ่งที่พวกเขาอยากไปจริง ๆ ยิ่งได้ยินว่าเป็น “พิพิธภัณฑ์” ด้วยแล้ว ดูเหมือนเป็นสถานที่น่าเบื่อมากกว่า พิพิธภัณฑ์สำหรับเด็กในบ้านเรามีสักที่ที่กัน แต่อย่างน้อยเด็ก ๆ ชาวจังหวัดแพร่ก็ยิ้มกว้าง โดยเฉพาะเด็กหญิงผู้เต็มไปด้วยความรักต่อตุ๊กตาตัวน้อยและโลกแห่งจินตนาการหวานที่อุปโลกน์ให้มีชีวิตได้ เพราะเมืองอันลือชื่อเรื่องผ้าเมืองนี้มีผู้ใหญ่เห็นความสำคัญของพวกเขา จัดสรรพื้นที่ส่วนหนึ่งของ พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น โกมลผ้าโบราณ ให้เป็นห้องแสดงตุ๊กตาสวย ๆ รองรับความสุขสมวัย โดยเน้นจัดแสดงผ้าพื้นเมืองของชาวจังหวัดแพร่สีกลุ่มหลัก คือ ขูดไทลื้อ ตาบล้านถิ่น ขูดเงี้ยวและขูดไทใหญ่ ตาบลสุวรรณคีรีเวศ ขูดหม้อหอมของชาวไทพวน ตาบลทุ่งไ้ย้ง และขูดไทยวน (ไทยล้านนา) ของชาวพื้นเมืองแพร่ ซึ่งแต่ละกลุ่มแบ่งย่อยลักษณะเฉพาะของแต่ละหมู่บ้านอีก หากไปกันเป็นครอบครัว คุณพ่อสามารถชื่นชมผ้าโบราณอายุ ๒๐๐ ปีที่ชั้นบนของพิพิธภัณฑ์ คุณแม่มีความสุขกับผ้าโบราณจำลองที่ชั้นล่าง ส่วนลูก ๆ ก็ใช้ช่วงเวลานี้สนุกสนานอยู่ชั้นล่าง เพลิดเพลินกับผ้าสวยผ่านตุ๊กตาบาร์บี้และตุ๊กตาดาวดาราต่างได้ที่ “ห้องตุ๊กตา” หัวใจหลักคือการถ่ายทอดสารคดีผ่านเครื่องมือที่เด็ก ๆ ยอมรับให้เข้าถึงจิตใจ เช่น เด็ก ๆ จะได้เรียนรู้วิธีนุ่งผ้าของสตรีไทลื้อผ่านตุ๊กตาบาร์บี้ ได้เกร็ดความรู้แฝงด้วยว่าชาวไทลื้อเป็นกลุ่มชนที่มีวิถีอนุรักษณ์ธรรมชาติ	โกมล พานิชพันธ์ เจ้าของพิพิธภัณฑ์และนักสะสมผ้าโบราณ พาชมตู้จัดแสดงตุ๊กตาดาวหน้าเหมือนดาราดังทั้งไทยและเทศกว่า ๑๐ ตู้ที่ตั้งเรียงรอบห้อง เช่น เบิร์ด-ธงไชย แมคอินไตย์ สวมชุดหนุ่มชาวโยนก (ไทยวน) นำเสนอนักขึ้นตีนจกอย่างบาร์บี้สาวโยนกนุ่ง เอลวิส เพรสลีย์ นำเสนอชุดล้านนา ฯลฯ ชายผู้ให้ความสำคัญแก่ผ้าทอทรงคุณค่าให้เหตุผลที่เลือกตัวละครตะวันตกและดาราดังทั้งหลายมามีกับแอนด์เมตซ์นั้น เพื่อดึงดูดความสนใจเด็ก อย่างน้อยที่สุดก็หวังให้พวกเขาจดจำชื่อผ้าไทยได้มากขึ้น “เราใส่ใจกระทั่งเครื่องนุ่งห่มที่ตุ๊กตาเหล่านี้สวมใส่ ย่อส่วนในสเกลถูกต้อง ถ้าลองนำไปขยาย ๑๐ เท่าจะได้ผ้านุ่งจริงหนึ่งผืนพอดี พอเด็ก ๆ ได้ยืมเราพูดแบบนี้จะตื่นเต้นมาก พลอยดึงดูดให้พวกเขาอยากรู้จักผ้าโบราณด้วย” “ผมคิดว่าเด็กเยาวชนวันนี้คือผู้ถ่ายทอดเรื่องราวในอนาคต จึงอยากเน้นให้ความรู้ผ้าไทยแท้เป็นเช่นไร วิธีนุ่งที่ถูกต้องคือแบบไหน เพื่อให้พวกเขาไปบอกต่ออย่างถูกต้อง” จากจุดเริ่มต้นที่เด็กชายคนหนึ่งติดตามพ่อซึ่งเป็นช่างภาพไปทำงานถ่ายรูปรูปตามท้องถิ่นต่าง ๆ แล้วพบเห็นก็ทอผ้าตั้งอยู่ตามใต้ถุนบ้านเหล่านั้นเสมอ ก็ค่อย ๆ ซึมซับเป็นความรัก ความชอบ เมื่อโตขึ้นจึงสะสมผ้าเก่าที่มีคนมอบให้บ้าง ซื้อเก็บไว้เองบ้าง กระทั่งเป็นเจ้าของพิพิธภัณฑ์เก็บรักษาผ้าโบราณให้มีอายุยืนยาว พร้อมส่งต่อแรงบันดาลใจให้เด็กรุ่นใหม่มีโอกาสใกล้ชิดรู้รักษ์รากเหง้า ผ่านสถานที่ที่ชวนรักอีกแห่งในวันหยุด บ่อยครั้งห้องตุ๊กตาไม่ได้มีแต่นักท่องเที่ยวตัวเล็กมาดักดวงความสุข ยังมีผู้ใหญ่หัวใจเด็กอยู่ร่วมห้องด้วย ที่นี้จึงน่าจะเป็นสถานที่อีกแห่งซึ่งคนสองวัยเที่ยวร่วมกันได้อย่างลงตัว ที่สำคัญคือ...ชมฟรีทุกวัน ไม่ต้องรอวันเด็ก <i>ดัดแปลงมาจากการเขียนของ สุชาดา ลิம்பี</i> http://www.sarakadee.com
---	--

ข้อสอบตอนที่ 2

ข้อ 3 เขียนบทความเชิงชวนวัยรุ่นให้หันมาสนใจและให้ความสำคัญในการอนุรักษ์ “ผ้าไทยโบราณ” โดยนำแนวความคิดของ คุณโกมล พานิชพันธ์ มาเป็นตัวอย่างที่ดีในการนำเสนอบทความเรื่องนี้

- ใช้ข้อมูลจากบทความนี้
- เรียบเรียงด้วยสำนวนภาษาและถ้อยคำของตัวเอง เขียนด้วยความเหมาะสม
- เขียนให้น่าสนใจชวนติดตาม และให้น่าประทับใจ ให้ผู้อ่านรู้สึกได้
- เขียนให้ได้ความยาวโดยไม่เว้นบรรทัดประมาณ หนึ่งหน้า ขึ้นอยู่กับขนาดลายมือ

[20]

BLANK PAGE

Permission to reproduce items where third-party owned material protected by copyright is included has been sought and cleared where possible. Every reasonable effort has been made by the publisher (UCLES) to trace copyright holders, but if any items requiring clearance have unwittingly been included, the publisher will be pleased to make amends at the earliest possible opportunity.

To avoid the issue of disclosure of answer-related information to candidates, all copyright acknowledgements are reproduced online in the Cambridge International Examinations Copyright Acknowledgements Booklet. This is produced for each series of examinations and is freely available to download at www.cie.org.uk after the live examination series.

Cambridge International Examinations is part of the Cambridge Assessment Group. Cambridge Assessment is the brand name of University of Cambridge Local Examinations Syndicate (UCLES), which is itself a department of the University of Cambridge.